

Нов Български Университет
Факултет по базово образование

Курсова работа по Общество и национална сигурност

на Станимир Райнов, фак. н.: 50089

1. Въведение

Националната Разузнавателна Служба е създадена преди точно 20 години на мястото на съществувалото 42 години преди това бивше **Първо Главно Управление на Комисията по Държавна Сигурност**, по-известна просто като **ДС**. Тази 62 годишна служба е единствената в страната ни, отговаряща за външнополитическо разузнаване, следвайки модела на КГБ в Съветския Съюз. Няколко неща сред най-скорошната ѝ история изпъкват повече:

- НРС е директно подчинена на Президента на република България. Ако разгледаме внимателно годините на встъпване на длъжност на Президентите и съответно на директорите на НРС, ще видим определена закономерност, която не можем да обясним със случайности. Струва си да се запитаме дали НРС не е лична президентска служба и какво би следвало от това.

- Към момента не съществува единен законодателен акт, уреждащ правното положение, задачите и дейностите на НРС и правното положение на нейните служители. Трябва да се подчертае, че повечето законодателни промени, касаещи НРС, са свързани най-вече с наследените досиета на КДС и това кой, кога и как може да получи достъп до тях.

- Докато огледалната ѝ служба за контраразузнаване беше преименувана от НСС в ДАНС, беше извадена от МВР, само за да може по-късно пак да се върне там, и беше разтърсвана от поредица големи и по-малки скандали, НРС запазваше и продължава да пази изключително тих профил. Единствените по-значими събития, влезли в публичното пространство, са две самоубийства на служители на НРС от края на 2006 г., едното от които на директора на архива - Божидар Дойчев. Дали тези самоубийства са свързани или случайни?

Тези факти и въпроси ни карат да се запитаме какво наистина представлява НРС?

2. История, контрол. Агент Гоце. Структура. Вербовка

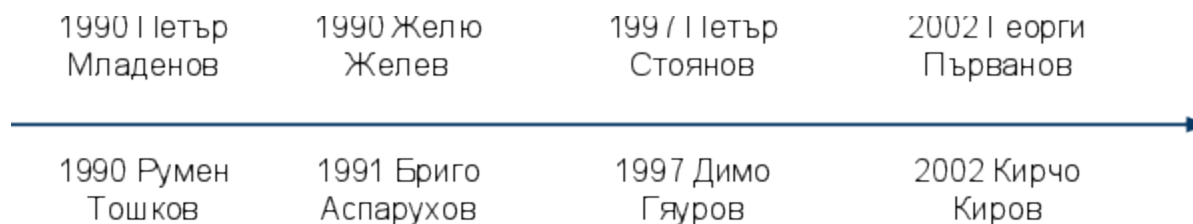
История, контрол.

Както вече мимолетом споменахме, НРС е създадена с указ номер 152 на пети февруари 1990 г. от тогавашния председател на Държавния съвет Петър Младенов. Необходимо е да се добави обаче, че "създаването" на службата е просто преименуването ѝ и пенсионирането на последния ѝ директор, както се случва с почти всички институции в началото на Прехода. В следващите десетина години се обнародват няколко закона и наредби, които по-скоро проформа числят НРС като част от военизираните служби на републиката, както и че за регламентирането на изпълнението на "някои специфични дейности," НРС е юридическо лице на бюджетна издръжка. Според една от последните промени в тези закони, НРС вече е ведомство извън състава на въоръжените сили, а директорът на НРС има по отношение на последната правомощията на министър на отбраната.

Според новата Конституция на република България, взаимодействието на висшите държавни органи спрямо НРС е "административна субординация по отношение на Президента на Републиката и на Министерския съвет и контрол, осъществяван от Народното събрание." Въпреки това не е трудно да преценим, че отговорността на НРС към МС или НС е само на хартия, когато погледнем докладите, които са четени пред тези институции в сравнение с докладите, предадени на Президента.

А именно, пред МС и НС НРС изпраща доклади за броя и произхода на бежанците в България (което изобщо не би трябвало да е толкова пряко засегнато в ресора, обслужван от НРС, а напротив - от ДАНС), докато според ген. Кирчо Киров пред Георги Първанов са четени доклади за предстоящата газова криза между Русия и Украйна от миналата зима.

Ако това не е достатъчен аргумент, че НРС досега е била и в момента е служба, контролирана изцяло от Президентската власт, нека погледнем тази схема:



Ясно се вижда, че с промяната на президентите се променят и директорите на НРС. В горепосоченият скандал от 2006г. пък НРС съзнателно изолира не само медиите, но и МВР, демонстрирайки още веднъж, че не се подчинява на МС.

Концентрирането на външнополитическото разузнаване изцяло в президентската власт би могло да има интересни последици. Още повече, когато самият президент е бивш агент.

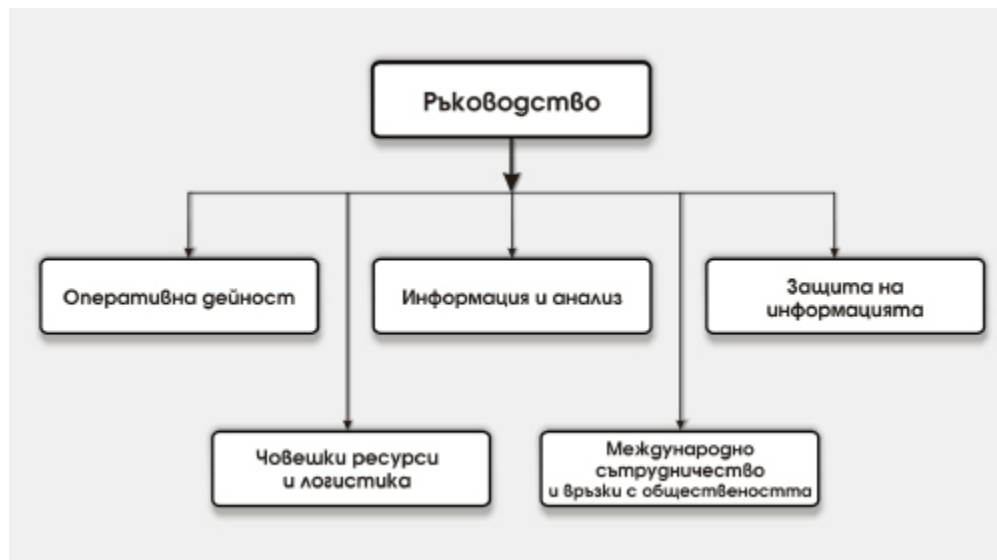
Агент Гоце

Историята на Президента Първанов като таен агент всъщност далеч не е романтична или дори леко интересна. Според разсекретеното му през 2007г. досие, т.нар. Агент Гоце е бил натоварен единствено с помощ за написването на книга за българския македонец Методи Димов, нещо, с което се е занимавал от 1989г. до 1990г. Безславната му агентурна дейност ще бъде запомнена само с това, че до 2006г. той отрича да е знаел, че работи за ДС, докато в досиетата е описано, че той изрично е демонстрирал желание да сътрудничи. Това в политически план силно вреди на имиджа на Президента и е причина да бъде искан т.нар. импийчмънт.

Това, което произлиза от този случай в контекста на сигурността е, че контролът върху НРС е в ръцете на политическа личност, чийто морал е компроментиран, и който е директно свързан със старото "лице" на нашето външно разузнаване.

Структура

От старото лице на разузнаването идва и настоящата му структура. Тя е "оперирана" от бюрократично-политическия апарат, но по същество е същата.



Запазването на същата структура е неизбежно и защото голяма част, ако не и всички от ръководството и висшите кадри, са хора с опит от бившият КДС. Приемствеността в подобни организации е теоритично хубав сигнал, но 20 години

след смяната на режима започва да изглежда повече или по-малко притеснително.

Вербовка

За сметка на това младите кадри в НРС са пресявани многократно. За разлика от ДАНС, където доскоро свободните позиции се обявяваха в публичен конкурс (вече не е така), в НРС конкурси няма. Кандидатът изпраща необходимите документи като автобиография, дипломи, препоръки итн и след това очаква обаждане. Такова идва само ако от отдел Човешки ресурси и логистика са заинтересовани.

[тази част е редактирана]

3. Законови наредби и промени. Досиета

Законови наредби и промени

Особено интересен факт за НРС е, че през 2010г. не съществува единен законодателен акт, уреждащ правното положение, задачите и дейностите на Националната разузнавателна служба и правното положение на нейните служители. Най-близкият до такъв документ се намира в действащия Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България, който е в сила от 12.05.2009 г., където е установено, че:

1. По отношение на Националната разузнавателна служба, на правомощията на нейния ръководител и на статуса на служителите ѝ се прилагат Законът за отбраната и въоръжените сили на Република България и правилникът за прилагането му, до приемането на закон за организацията и дейността на службата.
2. Директорът на Националната разузнавателна служба има правата на министър по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България по отношение на службата.
3. Националната разузнавателна служба е юридическо лице на бюджетна издръжка.

Спокойно може да се каже, че единственото смислено законодателство, засягащо по някакъв начин НРС, са законите за разкриване на досиетата на бившата КДС.

Досиета

Едно от многобройните хубави неща, с които открито може да се гордеем, е че България е най-изостаналия бивш сателит на Съветския Съюз по отношение на разсекретяването на досиетата си и по бавното си развитие в това отношение може да се сравним само с Албания.

Интересна история е и "прочистването" на досиетата преди изборите от юни 1990г., когато в пещите в Перник са изгорени между 10 и 20 хиляди досиета в отчаян опит да се скрият престъпленията на режима. По-рано същата година официално от правителството в лицето на Атанас Семерджиев, тогава министър на вътрешните работи, са унищожени над 140 хиляди архивни досиета.

По-притеснително за нас трябва да бъде не това колко много се е извършило преди промяната на режима за скриването на тези досиета, колкото това колко малко се извършва след 89г. за разкриването им.

През 97г. за първи път се обнародва закон за достъп до документите на бившата ДС и комисията на Богомил Бонев огласява имената на 23 политици, сред които 14 депутати от НС. Това решение е обжалвано от конституционния съд.

През 2001г. се обнародва нов закон и се сформират нови две комисии, които разкриват 129 депутати в НС от 89г. до 01г, които са бивши агенти на КДС. Огласени са 52 от тях заради решение на конституционния съд.

През 2002г. в правителството на Симеон Сакскобургготски се въвежда закон за защита на класифицираната информация, който позволява да се скрие информация за неопределен период от време. Не е известно колко досиета в архивите са преподпечатани с новия гриф "Секретно" или "Строго секретно." Само двама души в НРС със сигурност могат да кажат дали и колко досиета са унищожени или неправилно „замразени“ за дълги години напред - това са директорът на разузнаването и шефът на архивния отдел.

Дали е случайност че последният, Божидар Дойчев, се самоубива при силно противоречиви обстоятелства през 2006г? Все още предстои да разберем.

Библиография

Официалният сайт на Национална Разузнавателна Служба, <http://www.nrs.bg>

Комисия за разкриване на документите за обявяване на принадлежност на български граждани към Държавна сигурност и разузнавателните служби на

Българска народна армия, <http://www.comdos.bg>

Wikipedia, свободната енциклопедия, <http://bg.wikipedia.org>